

FOTO: IDA JENSEN, AU FOTO

Karrierevejledning og karriere- læring for social retfærdighed

Af Laura Cordes Felby, Astrid Schrøder Olsen,
Mathias Mark Christensen & Rie Thomsen

FOTO: TIM GOUW, UNSPLASH.COM

Tema: Karrierevejledning og karrierelæring for social retfærdighed

-
- 03**
Om denne forskningsoversigt
-
- 04**
Karrierevejledning og karrierelæring for social retfærdighed – forskningsoversigtens temaer og opbygning
-
- 06**
Overordnede kommentarer til forskningen
-
- 07**
Hvad siger litteraturstudiet om forskningen på feltet?
-
- 09**
Karrierevejledningsaktiviteter for udvalgte målgrupper: køn, etnicitet, socioøkonomi og geografi
-
- 24**
Karrierevejledning og karrierelæringsaktiviteter, der fremmer social retfærdighed for alle
-
- 27**
Opsamling
-
- 28**
Om forfatterne
-
- 28**
Referenceliste

Pædagogisk indblik

Nr. 08
December 2020

Karrierevejledning og karrierelæring for social retfærdighed
© forfatterne, DPU,
NCS og Aarhus
Universitetsforlag

Design:
Toke Bjørneboe

Layout:
Ib Jensen

ISBN
978 87 7219 1621

ISSN
2596-9528

dpu.au.dk/paedagogiskindblik

FAGFÆLLE-
BEDØMT

Om denne forskningsoversigt

03 - 32

Forskningsoversigten, du sidder med, er en del af en serie forskningsoversigter, der hedder Pædagogisk indblik. Med Pædagogisk indblik vil vi gerne give praktikere inden for henholdsvis dagtilbud, grundskole, ungdomsuddannelse og videregående uddannelse et let tilgængeligt indblik i og overblik over den eksisterende forskning på forskellige områder – i dette tilfælde karrierevejledning, karrierelæring og social retfærdighed. Hver forskningsoversigt udarbejdes af forskere fra DPU, Aarhus Universitet, der allerede selv forsker på det pågældende område. Forskningsoversigterne fagfællebedømmes. Det betyder, at to andre forskere, der har indgående kendskab til forskningsområdet, har læst forskningsoversigten kritisk – mange tak til dem for relevante og brugbare kommentarer. Formålet hermed er at sikre den videnskabelige kvalitet af forskningsoversigterne. Forskningsoversigterne bliver også læst og kommenteret af en gruppe praktikere, hvorefter de er gennemskrevet igen med henblik på at imødekomme kritikken. I dette tilfælde har Pia Vigh, Anders Ladegaard, Marianne Høgs-gaard, Mathilde Tronegård, Sidsel Daubjerg Overgaard og Paul Bridgwater bidraget med værdifulde kommentarer. Tak for det.

Vores ambition med forskningsoversigterne er, at de kan hjælpe praktikere til at opnå de indsigter i et givet forskningsfelt, der skal til for selv at kunne tage stilling til forskningsresultaterne. Derfor har vi lagt vægt på, at forskningsoversigterne ikke bare skal formidle et overblik over eksisterende forskningsresultater men også indblik i de grundantagelser, der ligger bag de forskellige studier.

Pædagogisk indblik indeholder i tilknytning til hver forskningsoversigt en eller flere opgaver, en PowerPoint-præsentation og et produkt (fx en podcast, en grafisk illustration eller en interaktiv artikel), som praktikere kan arbejde med fx på møder, seminarer eller pædagogiske temadage. Vi håber,

at Pædagogisk indblik kan danne afsæt for at diskutere og videreudvikle praksis inden for de temaer, som forskningsoversigterne beskæftiger sig med. Hvis du får lyst til at læse mere, kan du lade dig inspirere af referencerne i forskningsoversigten.

I denne forskningsoversigt har vi kortlagt og beskrevet studier, der har til formål at undersøge og bidrage til social retfærdighed, samt hvor vejledningsaktiviteter eller aktiviteter, som skal bidrage til karrierelæring, indgår. Forskningsoversigten er baseret på 85 studier udgivet i perioden 1999-2019.¹ Målgruppen for forskningsoversigten er lærere, studievejledere, uddannelsesvejledere og andre, der arbejder med vejledning og karrierelæring i folkeskolen og på de gymnasiale uddannelser. Forskningsoversigten er også relevant for arkitekterne bag vejledning og karrierelæring, herunder ledere, pædagogiske ledere, konsulenter i kommunerne, politikere m.fl.

Hvis du vil læse mere om fremgangsmåden og se, hvilke studier der er inkluderet i forskningsoversigten, kan du gå ind på dpu.au.dk/paedagogiskindblik. Her finder du bl.a. en såkaldt protokol, dvs. et dokument, som indeholder oplysninger om undersøgelsesspørgsmål, definitioner og afgrænsninger, søgeord og søgestreng, litteraturstudiets design, kriterier for in- og eksklusion af studier og informationer om, hvordan studierne er læst.

God læselyst.

¹ Ud af de 85 studier er et enkelt studie fra 2020 og er inkluderet efter anbefaling fra peer reviewer

Karrierevejledning og karrierelæring for social retfærdighed – forskningsoversigtens temaer og opbygning

04 - 32

Denne forskningsoversigt kortlægger dansk, nordisk og international forskning i vejlednings- og karrierelæringsaktiviteter, der har et socialt retfærdigheds-perspektiv. Målgruppen for de aktiviteter, der undersøges i forskningen, er unge, hvis alder svarer til udskolingen og de gymnasiale uddannelser (ca. 13-20 år). Hvordan vejledning kan bidrage til øget social retfærdighed for forskellige grupper i samfundet, er en aktuell diskussion inden for vejledningsfeltet (se fx Hooley et al., 2019; Hooley et al., 2018). Studierne i forskningsoversigten beskæftiger sig med vejledningsaktiviteter, som afprøves og undersøges med fokus på, hvordan de kan være med til at skabe muligheder for uddannelse, job, privilegier og det liv, som de unge gerne vil leve. Studierne har på forskellig vis fokus på at undersøge, hvordan vejledning og karrierelæring kan bidrage til social retfærdighed forstået som øget formel lighed (equality), øget resultatlighed (equity) eller øget social inklusion (Irving 2009; Hooley et al. 2018).

I en forståelse af social retfærdighed, hvor det handler om at skabe lige muligheder, vil et begreb som social mobilitet ofte være i fokus. Social mobilitet dækker over en persons bevægelse mellem positioner i samfundet set i forhold til forældrenes position. Når vejledningen lykkes med at øge de unges handlingshorisont og oplevelse af, hvad der er muligt – og dermed være med til at skabe lige muligheder for alle – bidrager den til den sociale mobilitet og social retfærdighed. Der kan samtidig være situationer, hvor vejledning og karrierelæring bidrager til den enkeltes forståelse af egen situation, men hvor der fortsat er sociale, materielle og/eller geografi-

ske vilkår, som gør det vanskeligt at forandre situationen og opnå social retfærdighed for den enkelte og for grupper i samfundet (Sultana 2014).

Vejlednings- og karrierelæringsaktiviteter defineres i forskningsoversigten som aktiviteter, der har til hensigt at støtte mennesker i deres erfaringer med og refleksioner over liv, læring, uddannelse og arbejde. Desuden skal vejledningen støtte mennesker i at påvirke deres liv, så det bliver, som de ønsker. Aktiviteterne kan derfor både finde sted i og uden for og/eller i samarbejde med uddannelsesinstitutionerne. Denne definition har rødder i formålene med uddannelses-, erhvervs- og karrierevejledning, som er beskrevet af de faglige organisationer omkring vejledning i Danmark:

(...) at unge mennesker bliver i stand til at påvirke det liv de lever, så det bliver som de ønsker. (UU Danmark & Thomsen 2017)

(...) at unge og voksne kan lykkes med uddannelse og karriere. Vi giver indsigt og kompetencer til at vælge og håndtere overgange. Vi lytter og inddrager erfaringer, drømme og motivation. Vi udfordrer de vante forestillinger og viser, at der findes mange veje til det gode uddannelses- og arbejdsliv. Vi skaber rum til refleksion og giver unge og voksne tillid til egne evner og mod på uddannelse og karriere. (Studievalg Danmark 2019)

Definitionen lægger altså op til at forstå karrierelæring som læring i bred forstand, herunder læring om uddannelse og arbejde, om hvordan værdier, behov og sammenhæn-

ge til det øvrige liv påvirker karriere, hvordan forskellige slags liv leves, og hvordan man arbejder omkring og sammen med andre. Denne forståelse findes ligeledes i Skovhus (2018), og er den forståelse som bruges i forskningsoversigten.

At tænke vejlednings- og karrierelæringsaktiviteter sammen med social retfærdighed er ikke nyt. Tværtimod har det været en del af uddannelses-, erhvervs- og karrierevejledningen siden dens fødsel. Blandt andet gennem den amerikanske professor Frank Parsons' fokus på at hjælpe kvinder, unge og fattige i beskæftigelse for at forbedre deres livsbetingelser (se fx Zytowski 2001). De historiske rødder til trods findes der ikke store mængder af forskning, der eksplicit beskriver hhv. vejlednings- og karrierelæringsaktiviteter i relation til social retfærdighed. I den forskning, der gør, sker sammentænkningen ikke entydigt.

Vi har fokuseret på at præsentere den nyeste forskning inden for karrierevejledning og karrierelæring, som har fokus på at bidrage til social retfærdighed samt forskning. Derudover er det et kriterium, at forskningen skal undersøge specifikke aktiviteter, som informeres af karrierevejledningsteori eller -metode. Dvs. at de inkluderede studier alle undersøger en konkret praksis, bestående af aktiviteter eller interventioner. Studierne i forskningsoversigten omhandler både afgrænsede aktiviteter, der testes med henblik på at skabe forandring eller producere et konkret resultat, og aktiviteter, der er en integreret del af eksisterende praksis. Forskningsoversigten indeholder studier, som alle er informeret af teorier fra uddannelses-

erhvervs- og karrierevejledningsfeltet. Dette kriterie betyder, at studier, som ikke trækker på teorier og metoder inden for karrierevejledning, ikke er inkluderet, selvom deres konklusioner kan være relevante for karrierevejledning og social retfærdighed.

Mange studier, både danske, nordiske og internationale, som undersøger frafald fra uddannelse, trækker ikke på teorier fra uddannelses-, erhvervs- og karrierevejledningsfeltet. Det er bestemt et udviklingspotentiale for fremtidig forskning i frafald at inddrage fx teorier om karrierelæring og vejledning. Studier, som undersøger frafald fra uddannelse, falder fx ind under dette eksklusionskriterium. I læsningen af studierne har vi haft fokus på at beskrive de aktiviteter, som undersøges, og resultatet af undersøgelserne i et socialt retfærdighedsperspektiv. Det betyder, at undersøgelser, som formidler unges oplevelser og stemmer, ikke kommer til deres ret i denne oversigt. Vi anbefaler at læse studierne i deres helhed for at få indblik i de unges oplevelser og stemmer. Det er vigtigt.

For at gøre forskningsoversigten relevant for praktikere at arbejde med i en dansk sammenhæng har vi relateret de problematikker og tiltag, der behandles i litteraturen, til en dansk kontekst. Eksempelvis har vi for de enkelte temaer i oversigten tilføjet referencer til statistikker og policy i Danmark.

Overordnede kommentarer til forskningen

06 - 32

forskningslitteraturen kommer målet om social retfærdighed til udtryk gennem et fokus på fx etnicitet, diversitet, marginalisering og (negativ) social reproduktion. En overordnet tendens i studierne er et fokus på, hvordan karrierelæring og vejledning kan føre til større social retfærdighed for en given gruppe ved at fjerne potentielle strukturelle barrierer for unges muligheder inden for uddannelse, job, privilegier og liv. De strukturelle barrierer eksisterer i kraft af de unges opvækst og herkomst, både forstået som deres socioøkonomiske baggrund, ydre samfundsf forhold og geografiske tilknytning.

Her er det væsentligt at notere, at både uddannelse, vejledning og forståelsen af, hvad der definerer en social position, struktureres, italesættes og defineres forskelligt i forskellige lande og kulturer. Derfor varierer det også meget, hvordan der arbejdes med børn og unge i udsatte positioner eller udsatte områder. Eksempelvis fylder etnicitet meget i de amerikanske studier (herunder Perry et al. 2018; Reese 2008; Faulkner et al. 2009; Jackson et al. 2006), og det samme gør forskellen mellem land og by i både australske og amerikanske studier (fx Cairns 2009; 2013; Ali et al. 2012; McIlveen et al. 2012). Forskellen mellem land og by er også et tiltagende fokus i nordisk forskning som konsekvens af uddannelsespolitikker, som centraliserer tilbud om ungdomsuddannelse og skaber større afstand til uddannelsestilbud (Rosvall, Rönnlund & Johansson 2018).

Som nævnt har social retfærdighed og social mobilitet været en del af vejlednings- og karrierelæringsfeltet siden feltets fødsel med Frank Parsons. Derfor kan det undre, at litteratursøgningen ikke fandt flere relevante studier. Ud af 5.243 screenede studier valgte

vi at inkludere 70 i forskningsoversigten, samt yderligere 15 studier gennem referencer fra referencer og kernestudier (det kan du læse mere om i protokollen). Ud af disse var en håndfuld skrevet i en dansk kontekst (herunder Hoest et al. 2013; Skovhus 2016; Katznelson et al. 2016; Katznelson & Lundby 2015; Klindt Poulsen et al. 2016). En mulig forklaring på de relativt få danske studier kan være, at vi på uddannelsesområdet i Danmark overvejende har lavet udviklingsprojekter og ikke forskningsprojekter om, hvilke vejlednings- og karrierelæringsaktiviteter, der kan hjælpe børn og unge i udsatte positioner. I Danmark er der ligeledes forsket meget lidt i koblingen mellem vejledning og karrierelæring og social retfærdighed.

Hvad siger litteraturstudiet om forskningen på feltet?

07 - 32

Ud over at undersøge, hvilke vejlednings- og karrierelæringsaktiviteter der kan fremme social retfærdighed, giver forskningsoversigten også et indblik i de grundantagelser, der ligger bag de forskellige studier. I det følgende vil vi kort skitsere hhv. de teorier og metoder, der præger forskningen inden for feltet.

Teorier om vejledning og karrierelæring i de kortlagte studier

Med litteratursøgningen i denne forskningsoversigt bliver det tydeligt, at vejlednings- og karrierelæringsforskningen primært er præget af en psykologisk tilgang (Ali et al. 2012; Hummel et al. 2018; Gibbons & Shoffner 2004; Gibbons et al. 2019), samt

at særligt den amerikanske forskning er dominerende inden for feltet.² Inden for den psykologiske tilgang til vejlednings- og karrierelæringsforskningen er teorier, der arbejder med self-efficacy, markante – herunder Super og Savickas teori om self-concept og Social Cognitive Career Theory, der bygger på Banduras self-efficacy-teori (Leung 2008; Gibbons & Shoffner 2004; Gibbons et al. 2019; Berger et al. 2019; Fadigan & Hammrich 2004; Falco & Summers 2019; Ali et al. 2012).

Der er dog også studier i forskningsoversigten, der er inspireret af sociologisk teori. I Danmark og andre dele af Norden har teoretikere som Bill Law (se fx Law 1999; 2001) og Tony Watts (se fx Watts et al. 2006; 2015) stået stærkt inden for vejlednings- og karrierelæringsforskningen. En gennemgang af studierne

² Ønsker du en gennemgang af de store amerikanske teorier inden for feltet, vil vi henvise til Leung 2008 og danske Poulsen & Høj Dahl 2012

i forskningsoversigten viser, at Watts og Law primært bruges som rammesætning for forståelsen af karriere, men sjældent udmøntes direkte i egentlige aktiviteter og interventioner (eksempler på dette findes blandt andet i studierne Bakke et al. 2018; Hertzberg 2015; Hummel et al. 2018; Jokisaari & Vuori 2011; Lødding et al. 2009; Lødding & Holen 2012).

Eksempler på forskningsprojekter, som undersøger udmøntningen af Laws teori i praksis, er Udsyn i Udskolingen (Klindt Poulsen et al. 2016) og Karrierefokus (Katznelson et al. 2016; Katznelson & Lundby 2015). Disse vender vi tilbage til senere. Andre eksempler på studier, der arbejder med udgangspunkt i sociologiske teorier, er bl.a. Ehlert et al. (2017), Peter & Zambre (2017) og Barone et al. (2016), hvis studier bygger på en antagelse om, at elever fra en lavere socioøkonomisk baggrund i højere grad fravælger videregående uddannelse grundet manglende eller fejlagtig information om de økonomiske omkostninger og incitamenter, som er forbundet med uddannelsesvalget. Andre af studierne, der arbejder ud fra sociologiske teorier, har fokus på, hvordan man kan arbejde med de unges karrierenetværk, sociale forbindelser og bindinger samt andre ressourcer, som kan have stor betydning for deres karrierevalg (se Jokisaari & Vuori 2011; Skoleinspektionen 2013).

Vejledning som enkeltstående aktivitet eller proces? Metoder, der præger feltet

Vejledningsaktiviteterne i de studier, der indgår i forskningsoversigten, varierer både i varighed, omfang, modtager og afsender – dvs. der kan være tale om både tilbagevendende og enkeltstående aktiviteter, de kan

være henvendt til en særlig målgruppe eller hele grupper, og afsenderen kan være en underviser, en lærer eller en forsker.

Et eksempel på en tilbagevendende aktivitet finder vi i Fadigan & Hammrich (2004). I studiet beskrives 152 unge kvinders uddannelsesveje, efter de deltog i et uddannelsesprogram, der varede et helt år.

Andre studier beskriver kortere, enkeltstående aktiviteter, herunder aktiviteter med test, spil og lege (fx Hummel et al. 2018). En anden enkeltstående aktivitet, der undersøges i en række af studierne, er de såkaldte informationsaktiviteter, hvor elever – og til tider forældre – informeres om bl.a. uddannelsesparathed (Foote et al. 2015), omkostninger og fordele ved ungdomsuddannelser og videregående uddannelser (Ehlert et al. 2017) eller generel information om videregående uddannelse (Peter & Zambre 2017).

Foruden studier, der beskriver konkrete aktiviteter, fandt vi i litteraturen en del metastudier. Altså studier, der enten gennemgår andre studier, teori og aktiviteter uden selv at teste, evaluere eller nødvendigvis forholde sig til effekten af aktiviteterne. I mange tilfælde træder det sociale retfærdighedsperspektiv tydeligere frem i disse studier end i dem, der evaluerer en aktivitet. Eksempler på denne type af studier er Haug et al. (2019), Müller (2014), McMahan et al. (2008), Irving (2010) samt Arthur (2005).

Karrierevejledningsaktiviteter for udvalgte målgrupper: køn, etnicitet, socioøkonomi og geografi

09 - 32

Litteraturen tydeliggøres det, at når der arbejdes med vejledning og karrierelæring i et socialt retfærdighedsperspektiv, så er strategien ofte at rette aktiviteterne mod udvalgte målgrupper med henblik på at undersøge effekten og betydningen af vejledningsindsatsen for disse. Det er:

1. Undersøgelser, hvor køn betragtes som en barriere i forbindelse med uddannelsesvalg eller faglig tiltro, og hvor det undersøges, hvordan vejledning og karrierelæring kan bidrage til at overvinde kønsbarrierer for unge kvinder i forhold til eksempelvis STEM-fag (Science, Technology, Engineering, Mathematics)
2. Undersøgelser, hvor det at have anden etnisk herkomst end majoriteten i det land,

3. Undersøgelser, som anlægger et socioøkonomisk perspektiv, og hvor forældres indkomst og/eller uddannelsesbaggrund anses for en social barriere
4. Undersøgelser, hvor geografisk placering ses som en social barriere for deltagelse i uddannelse.

Fælles for de studier, der gennemgås i det følgende, er, at vejledningsaktiviteterne er rettet mod at understøtte målgruppen i, at deres ønskede uddannelses- og karrierevalg bliver mulige på trods af disse barrierer. Det betyder dog ikke, at resultaterne fra flere af studierne ikke potentielt kan hjælpe majoriteten af elever. I det følgende vil vejledning ift. hver af disse

FOTO: JEPPE BJØRN VEJØRITZAU SCANPIX

målgrupper blive fremhævet. Til sidst gennemgås desuden en række andre studier, der undersøger aktiviteter rettet mod alle elever, eksempelvis i en klasse, men stadig i et socialt retfærdighedsperspektiv.

Karrierevejledning og køn

I en håndfuld af studierne³ ses køn som en potentiel barriere for uddannelsesvalg og muligheder i forbindelse med liv, læring og arbejde – om end det varierer, om køn italesættes som den primære barriere eller som én blandt flere, der spiller ind i unges udsathed (fx Gibbons et al. 2019; Gibbons & Shoffner 2004; Moote & Archer 2018; Müller 2014). At køn kan være en barriere, understøttes blandt andet i Linda Gottfredsons forskning (Gottfredson 2002), der viser, at køn og social klasse meget tidligt kan få indflydelse på karrierevalg og -udvikling. Müller (2014) beskriver ligeledes køn som en faktor, der ikke er medfødt, men kulturelt og strukturelt indlejret, og som kan få indflydelse på uddannelsesvalg og uddannelseslængde. Tidligere har forskellene mellem kønnene ift. uddannelse været større, eksempelvis har mænd haft bedre (oplevet) mulighed end kvinder for at tage længere uddannelser. Ifølge Müller (2014) hang dette ikke sammen med faglige præstationer, men med de af samfundet vurderede fordele, der kunne være for hhv. kvinder og mænd ved at læse videre. Müller beskriver, hvordan det inden for få år er 'tippet', så samfundet vurderer, at kvinders deltagelse i uddannelse er mindst lige så vigtig som mændenes. Selvom Müllers undersøgelse ikke er dansk, spejles dette i de danske uddannelsesstatistikker, hvor det fremgår, at

kvinder inden for de sidste 15 år har overhalet mændene markant ift. uddannelseslængde (Danmarks Statistik 2020). Omvendt kan vi i Danmark stadig se et løngab mellem køn og forskellig længde på barsel (Danmarks Statistik 2020), mens vi inden for uddannelsesområdet ser køn som en potentiel barriere ift. behov for specialundervisning og i relation til faglige interesser, hvor

(...) Kønsbestemte forventninger præger pigers og drenges motivation og interesse for de forskellige retninger inden for naturfag. Det har resulteret i en udpræget skævhed inden for disse fag. (Undervisningsministeriet 2017: 38)

Desuden ses det, jf. den oplevede adgang til visse fag, at det er svært at komme væk fra et kønsopdelt arbejdsmarked med bl.a. en "kvindedomineret offentlig sektor" (Larsen et al. 2016).

På denne baggrund kan det undre, at der ikke er flere af studierne, der italesætter køn som en direkte social barriere. Dette kan skyldes, at studier, der omhandler køn i relation til karriere og vejledning, ikke eksplicit har fokus på – eller direkte nævner – social retfærdighed og ulighed og derfor ikke er indfanget i søgningen.

To af studierne beskriver eksplicit vejledningsaktiviteter, der er udviklet med henblik på at mindske social kønsulighed i uddannelsesvalg. Begge undersøger unge kvinders deltagelse i, adgang til og tiltro til egne evner inden for STEM-fagene (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Det drejer sig om to amerikanske interventionsstudier af hhv. Fadigan & Hammrich (2004) og Falco & Summers (2019).

3 Der er i afsnittet tale om en biologisk/binær kønsopfattelse, da det var det, der var udgangspunktet i studierne. Vi er bevidste om, at andre kønsopfattelser kan medføre, at barrierer betragtes anderledes.

Fadigan & Hammricks studie beskriver et omfattende vejledningstiltag, som giver udvidede muligheder for karrierelæring i form af et ekstra-curriculært, uformelt uddannelsesprogram, som en række unge kvinder med interesse for naturvidenskab deltog i. Kvinderne kom alle fra større byer i USA og fra familier med en lille indkomst og enlige forældre. De unge kvinder gennemførte i løbet af deres high school-tid et program af et års varighed, kaldet WINS (Women in Natural Science). I programmet var der en lang række aktiviteter, herunder sommerskole, udflugter, frivilligt arbejde og arbejde på et lokalt naturvidenskabeligt museum. Undervejs fik de løbende karriereinformation om uddannelser inden for naturvidenskab. Fadigan & Hammricks undersøger i studiet, hvordan kvindernes deltagelse i aktiviteterne og programmet i sin helhed formede – eller ikke formede – deres uddannelsesvej og -valg. Undersøgelsen viser, at omkring 50 % af de unge kvinder efter at have deltaget i programmet valgte en karriere inden for det medicinske eller sundhedsrelaterede felt. Undersøgelsen peger derfor på, at vejledning i form af længerevarende forløb med fokus på naturvidenskab kan medvirke til at få flere kvinder ind i STEM-fagene. Studiet beskriver en række aktiviteter, der har haft positiv indflydelse på de unge kvinders senere uddannelsesvalg, og som ville være mulige at integrere i en dansk læringskontekst – formel såvel som uformel. Studiet fremhæver eksempelvis vigtigheden af at møde andre med samme interesser, samarbejde med professionelle inden for feltet og at have rollemodeller. Vejledning og karrierelæring kan ansprende til at arbejde bevidst med, at unge møder rollemodeller (i dette tilfælde de professionelle

inden for feltet), og det er et væsentligt fund i undersøgelsen.

Hvor Fadigan & Hammricks studie analyserer, hvordan vejledning virker i uformelle læringskontekster, undersøger Falco & Summers, hvordan gruppevejledning bidrager til flere pigers deltagelse i STEM-uddannelser. De amerikanske elever i studiet var 14-16 år. I studiet linkes der til teorien om self-efficacy ved at vise, at pigerne har interesse for STEM, men ikke tør kaste sig ud i det eller ikke føler sig tilstrækkelige. Interventionen bestod af 9 x 50 minutters gruppevejledning, der var designet til at styrke self-efficacy, både i forhold til karriere (tiltro til egne karriereevner/muligheder) og STEM (tiltro til egne STEM-evner). Blandt andet ved at give pigerne information om STEM-fagene, adressere (og lade pigerne adressere) oplevede barrierer, italesætte rollemodeller og lære pigerne at fokusere på deres succesfulde præstationer og oplevelser af mestring. Dette blev gjort gennem både mundtlig og skriftlig feedback. Formålet med vejledningen var at klæde pigerne på til at træffe bevidste og reflekterede karrierevalg og samtidig give dem mulighed for at få adgang til de privilegier i samfundet, som STEM-feltet giver qua den store efterspørgsel på arbejdskraft inden for feltet. Resultatet af studiet var, at aktiviteterne havde en positiv indflydelse på pigernes oplevelse af både STEM-karriere og STEM-self-efficacy. Studiet konkluderer, at vejledere spiller en væsentlig rolle i karriereudvikling og kan facilitere karrierelæring, blandt andet ved at arbejde systematisk og over længere tid med kønsspørgsmål og engagement.

Afslutningsvis er det værd at stoppe op og spørge: "Hvorfor anses ulige adgang til

STEM-fagene for socialt uretfærdigt?” Falco & Summers (2019) beskriver, hvordan pigernes ulige adgang til STEM-fagene fratager dem muligheden for at få del i privilegier som eksempelvis høj løn, som disse fag giver adgang til. Det kan anses for at være socialt uretfærdigt. Ud over at STEM-fagene giver adgang til visse privilegier for den enkelte, peger Falco & Summers på, at det skaber vækst og velstand til et samfund at have en stor arbejdsstyrke, der er uddannet inden for STEM-fagene. At skabe lige adgang blandt kønnene til STEM-fagene kan ifølge Falco & Summers være en nøgle til at skabe en større arbejdsstyrke inden for disse fag og dermed både gavne samfundet og den sociale mobilitet.

Arbejdsspørgsmål

- ✓ Hvornår oplever I, at køn giver ulige adgang til specifikke uddannelsesområder?
  - ✓ Hvornår har I sidst arbejdet med køn i vejlednings- eller karrierelæringsaktiviteter?
  - ✓ Oplever I social kønsulighed som et reelt problem – fx i forhold til jeres professionelle fællesskab, jeres samarbejdspartnere, kollegaer eller de unge, I arbejder med?
  - ✓ Oplever I, at det er et problem, at færre piger vælger uddannelser inden for STEM-feltet? Hvorfor, hvorfor ikke?
  - ✓ Hvilke uformelle programmer og læringsmiljøer kommer jeres elever i – og hvordan påvirker de eventuelt elevernes uddannelsesvalg og oplevelse af social ulighed?
  - ✓ Hvor kan de unge, I arbejder med, møde rollemodeller?
-

Karrierevejledning og etnicitet

I litteraturen bliver etnicitet beskrevet som en potentiel barriere for deltagelse i uddannelse og arbejde – særligt i en række amerikanske studier (se fx Ali et al. 2012; Gibbons & Shoffner 2004). I studierne undersøges det, hvordan vejledning og karrierelæring kan reducere eller kompensere for disse barrierer.

Overordnet set fokuserer litteraturen, der omhandler etnicitet, primært på de uligheder, der opstår mellem minoriteten og majoriteten i et land. Det kan være, at der er større frafald på uddannelser blandt minoriteter (Hoest et al. 2013; Faulkner et al. 2009), eller at minoriteter har ringere muligheder for at blive optaget på en videregående uddannelse. Desuden kan de i ringere grad identificere sig med bestemte erhverv, fordi de mangler rollemønstre, og de fastlåses derfor oftere i socioøkonomiske uligheder (Berger et al. 2013; Gibbons & Shoffner 2004). Det kan også være, at unge minoriteter kan have svært ved at finde undervisere, medstuderende og uddannelsesprogrammer, som de føler en relation til. Det ses, at den manglende relation øger risikoen for et fald i akademisk motivation og præstation (Faulkner et al. 2009). Disse uligheder knyttet til etnicitet gør sig muligvis også gældende i Danmark, hvor en række undersøgelser peger på, at minoritetsetniske drenge i mindre grad opnår en uddannelse (Dahl & Jakobsen 2005: 6), samt at andelen af ikke-vestlige indvandrere i ustabil beskæftigelse er højere end blandt personer med dansk oprindelse (Danmarks Statistik 2019), for blot at nævne nogle.

Også i svensk forskning ses der et stigende fokus på netop karrierevejledning og etnicitet (Haug et al. 2019), særligt i relation til nytilkomne indvandrere og flygtninge (fx Sundelin 2015;

Rosvall 2017; Rosvall et al. 2018). I sin ph.d.-afhandling fra 2015 viser svenske Åsa Sundelin gennem empirisk data fra blandt andet vejledningssamtaler med indvandrere, at vejlederne – ubevidst – er med til at støtte mindre attraktive karriereveje og dermed opretholder og reproducerer stereotyper. Sundelin peger på, at vejledningsaktiviteter skal gentænkes (fx væk fra de individualiserede samtaler), og konkluderer desuden, at vejledere (her særligt dem, der arbejder med folk med minoritetsetnisk baggrund) skal være i stand til at stille sig kritiske over for samfund og karriere, samt have evne til at opfatte, når deres klienter udsættes for social uretfærdighed og forskellige former for strukturel magt (Sundelin 2015).

Andre studier, der fokuserer på etnicitet og karrierevejledning – men i USA – er Reese (2008) og Perry et al. (2018). Begge studier peger på, at der er ulighed i adgangen til videregående uddannelse, da studerende med anden etnisk baggrund end europæisk og amerikansk, studerende fra lavere socioøkonomisk baggrund og førstegenerations-collegestuderende⁴ i mindre grad optages på en videregående uddannelse i USA sammenlignet med studerende med andengenerations- og europæisk-amerikansk baggrund. Perry et al. (2018) undersøger vejledning i form af et forløb i formel uddannelse. Forløbet hedder Making My Future Work (MMFW). Studiet havde 429 deltagere af forskellig etnisk oprindelse. Deltagerne i studiet var studerende på offentlige high schools i USA's Midtvestområde med mange elever fra hjem med lav socioøkonomisk baggrund. Studiet anvender Self Determination Theory (SDT) som sit teoretiske grundlag (Perry et al. 2018: 843). På det grundlag er ideen med studiet, at vejledningsforløb som MMFW kan understøtte de

4 Første generation i familien, der tager en collegeuddannelse.

studerendes motivation for at blive på studiet, blandt andet ved at forsøge at øge deres oplevelse af at være selvstændige, kompetente og have et tilhørsforhold til studiet.⁵ Resultatet af vejledningsindsatsen var, at de studerende oplevede at få indsigt i karriere, karriereplanlægning og karriereidentitet. Ligeledes oplevede de større kontrol over egen karriere og faglig støtte fra medstuderende. Det konkluderes, at vejledningsforløbet bidrager til at mindske de studerendes tvivl på, om deres oprindelige uddannelsesmål er realistisk. Studiet peger på, at hvis de studerende lades alene med deres tvivl, kan tvivlen udvikle sig til angst. Hvis tvivlen derimod adresseres gennem et vejledningsforløb, med de aktiviteter som beskrives i MMFW, kan den vendes til robuste og målrettede handlinger, der i sidste ende giver de studerende en mere realistisk og formålsorienteret tilgang til egne karriere- og uddannelsesønsker (Perry et al. 2018).

Reese (2008) fokuserer – ligesom Perry et al. – på at øge andelen af studerende med minoritetsetnisk baggrund, der søger ind på college. Den barriere, som ifølge Reese står i vejen, er, at der i USA ikke er en formaliseret måde, hvorpå elever får information om college og ansøgningsprocessen. Det er op til den enkelte studerende selv at opsøge uddannelsesvejlederen for information herom. Studiet af Reese undersøger effekten af gentagne kollektive vejledningsaktiviteter, der finder sted hver anden uge hen over high school-år K9-K12. Hver kollektiv vejledning er tilrettelagt til at vare mellem 45 og 90 minutter og har forskellige emner, som er beskrevet i en manual. Størstedelen af de 26 deltagere i studiet er unge med minoritetsetnisk baggrund fra familier med lav socioøkonomisk status. Dette vejledningsforløb adskiller sig fra MMFW ved også at ind-

drage det praktiske ved optagelse på college snarere end mere individuelle aspekter. I fase 1 af vejledningsforløbet assisteres eleverne med at identificere et muligt college, og de støttes i at gennemføre selve ansøgningsprocessen. Gennem en række workshops fokuseres der på adgangskrav, økonomiske muligheder, samt hvordan man skriver et 'college admission essay'. I fase 2 af vejledningsforløbet fokuseres der på at understøtte elevernes udforskning af valg af hovedfag, deltagelse i studenterorganisationer og adgang til støtteforanstaltninger på college. Studiet viser, at 71 % af deltagerne i vejledningsforløbet søgte ind på college, hvilket er en substantiel forskel, idet kun 20 % af eleverne, der ikke deltog i den kollektive vejledning, søgte ind.

Arbejdsspørgsmål

- ✓ Hvornår/hvordan kan etnicitet være en barriere for uddannelses- og karrieremuligheder?
- ✓ Hvordan er etnicitet til stede i jeres daglige arbejde? Er det nødvendigt at have aktiviteter, der kompenserer for uligheder i kraft af etnisk oprindelse? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- ✓ Hvornår har I sidst arbejdet målrettet og systematisk med etnicitet i vejlednings- eller karrierelæringsaktiviteter?
- ✓ Tilbyder I eller jeres samarbejdspartnere vejlednings- og karrierelæringsaktiviteter målrettet elever med minoritetsbaggrund?

⁵ Se undersøgelsen *At blive på sporet*, som også anvender SDT i en analyse af frafald i VUC og peger på tilhørsforhold som en central faktor. Se Mariager-Anderson et al. 2020.

Karrierevejledning og socioøkonomi

Socioøkonomisk baggrund kan ligesom etnicitet have stor betydning for unges muligheder i forhold til uddannelse og karriere. Socioøkonomisk baggrund er et sammensat begreb og består ofte af to eller flere af følgende faktorer: forældres uddannelsesniveau, forældres civilstand, forældres beskæftigelsesstatus, forældres erhvervsstatus, husstandsindkomst og tilskud fra offentlige instanser (Letourneau et al. 2013: 211). Et eksempel på, at socioøkonomisk baggrund kan præge uddannelse og karriere, ses ved, at børn af faglærte forældre og en faglært bedstemor typisk vælger en erhvervsuddannelse (Østergaard-Thygesen 2018: 20). Ligeledes har husstandsindkomsten også betydning for den unges uddannelses-

valg, blandt andet falder sandsynligheden for, at den unge vælger en erhvervsuddannelse, i takt med at husstandsindkomsten stiger (Nielsen & Xuan 2018: 2). Forskningen viser, at denne form for intergenerational fastholdelse i uddannelsessystemet kan modvirkes gennem vejledning og rollemødder i de unges nære familie og netværk. Når den unge vælger en uddannelse eller karrierevej, som er højere eller lavere end forældrenes, kan man tale om et mønsterbrud, og her kan vejledningen være med til at bane vejen. Klausen har foretaget analyser, der indikerer, at især gymnasieelever med ufaglærte forældre tillægger vejledning og deres lærere stor betydning for valget af længere uddannelse (Klausen 2008). Socioøkonomisk baggrund kan ligesom etnicitet have stor betydning for unges mulighe-

FOTO: LARS KRUISE, AU FOTO

der i forhold til uddannelse og karriere. Socioøkonomisk baggrund er et sammensat begreb og består ofte af to eller flere af følgende faktorer: forældres uddannelsesniveau, forældres civilstand, forældres beskæftigelsesstatus, forældres erhvervsstatus, husstandsindkomst og tilskud fra offentlige instanser (Letourneau et al. 2013: 211). Et eksempel på, at socioøkonomisk baggrund kan præge uddannelse og karriere, ses ved, at børn af faglærte forældre og en faglært bedstemor typisk vælger en erhvervsuddannelse (Østergaard-Thygesen 2018: 20). Ligeledes har husstandsindkomsten også betydning for den unges uddannelsesvalg, blandt andet falder sandsynligheden for, at den unge vælger en erhvervsuddannelse, i takt med at husstandsindkomsten stiger (Nielsen & Xuan 2018: 2). Forskningen viser, at denne form for intergenerational fastholdelse i uddannelsessystemet kan modvirkes gennem vejledning og rollemønstre i de unges nære familie og netværk. Når den unge vælger en uddannelse eller karrierevej, som er højere eller lavere end forældrenes, kan man tale om et mønsterbrud, og her kan vejledningen være med til at bane vejen. Klausen har foretaget analyser, der indikerer, at især gymnasieelever med ufaglærte forældre tillægger vejledning og deres lærere stor betydning for valget af længere uddannelse (Klausen 2008).

Berger et al. (2019) peger på, at australske unge med lav socioøkonomisk status har lavere grad af overensstemmelse mellem deres karriereambitioner og uddannelsesambitioner end andre elever. Dette viser sig ved, at unge med lav socioøkonomisk baggrund har samme ambitioner for deres arbejdsliv som deres jævnaldrende med højere socioøkonomisk baggrund, men at den uddannelsesvej,

de tager, ikke er den oplagte i forhold til deres ønsker. Undersøgelsen inkluderer en gruppe unge, som får vejledning, og en gruppe unge, som ikke gør. De unge er mellem 14 og 16 år og går i high school. Vejledningen foregår digitaliseret og automatisk, ved at de unge udfylder et spørgeskema, som kortlægger deres uddannelsesønsker, ønsker til erhverv, og hvilket uddannelsesniveau de ønsker at opnå, inden de fylder 25 år. Dette sammenholdes med deres aktuelle uddannelseskvalifikationer, hvorefter de får øjeblikkelig digital feedback på, om deres uddannelses- og karriereønsker er realistiske i forhold til deres aktuelle uddannelseskvalifikationer. Hvis ønsket ikke er realistisk, skal de ud fra en digital oversigt over uddannelser tage stilling til, hvilke uddannelser der er realistiske (Berger et al. 2019). Undersøgelsens hypotese er, at denne aktivitet forbedrer elevernes Career Decision Self-Efficacy (CDSE). CDSE kortlægger elevernes evner til at indsamle information om erhvervs muligheder, sætte mål for sig selv, planlægge karriere- og uddannelsesveje og vurdere egne interesser og evner. Aktiviteten med spørgeskema og digital feedback gentages flere gange, og det kan derved måles, om der sker en realitetstilpasning hos eleverne i forhold til deres karriere- og uddannelsesønsker. Målet er, at de vælger en uddannelse, som de kan gennemføre. Studiet konkluderer, at når eleverne gennem den digitale feedback får adgang til personlig og relevant karriereinformation, så forbedres deres evne til at finde overensstemmelse mellem uddannelseskvalifikationer og ønsker sammenlignet med kontrolgruppen, men at effekten er begrænset og givetvis ikke vedvarende.

Der er en række opmærksomhedspunkter forbundet med studiet. Det mest bemærkelsesværdige er, at det bygger på en implicit antagelse om, at det er muligt at finde den 'rette mand til den rette hylde' allerede i gymnasietiden. Samtidig viser studiet også, at effekten er begrænset og givetvis ikke vedvarende, hvilket kan skyldes, at aktiviteten begrænses til digital feedback og ikke et møde med en vejleder, som vi fra reviews af effekter af vejledningsindsatser ved er af afgørende betydning (Larsen et al. 2016). Når det alligevel er relevant at have studiet med, er det, fordi kvaliteten på undersøgelsen er god, og studiet repræsenterer et forsøg på at designe en kort og relativt omkostningsfri vejledningsaktivitet, som så desværre viser sig ikke at have den store effekt.

To tyske og et italiensk studie (Ehlert et al.

2017; Peter & Zambre 2017; Barone et al. 2016) identificerer ligeledes den udfordring, at elever fra hjem med lav socioøkonomisk status i mindre grad studerer på universitetet/college. Fælles for studierne er, at elevers manglende eller fejlagtige information om, hvilke økonomiske omkostninger og fordele der er forbundet med at tage en videregående uddannelse (financial information deficits), anses for en barriere ift. at opnå en mere lige adgang til videregående uddannelser og karrieremuligheder. Fælles for studierne er ligeledes, at der er tale om randomiserede kontrollerede forsøg.

I Ehlert et al. (2017) adresseres dette ved at designe og afprøve en informationsaktivitet, hvor tilfældigt udvalgte elever får informationer om blandt andet muligheder for finansiering under studierne og fremtidsperspektiver

FOTO: IDA JENSEN, AU FOTO

med en videregående uddannelse. Aktiviteten varer ca. 25 minutter. Studiet viser, at elever fra hjem med lav socioøkonomisk status, der deltog i aktiviteten, i højere grad søgte ind på en collegeuddannelse efterfølgende, set i forhold til kontrolgruppen.

I Peter & Zambre (2017) bliver de tilfældigt udvalgte elever præsenteret for et 20 minutters oplæg om finansiering og fremtidsudsigter (herunder lønninger, karrierespæktiver, arbejdsløshedsstatistikker og livstidsindkomst) i relation til videregående uddannelse. Studiet viser, at præsentationen øgede intentionerne om at søge ind på college, målt både tre måneder og et år efter aktiviteten, hos de unge, der kom fra ikke-akademiske hjem, sammenlignet med kontrolgruppen.

Barone et al. (2016) forsøger ligeledes igennem en vejledningsindsats at forbedre high school-elevens viden om videregående uddannelse. I løbet af tre kollektive vejledninger af i alt fem timers varighed blev elever på sidste år af high school præsenteret for oplæg om omkostninger ved videregående uddannelse, økonomiske fordele og chancerne for at gennemføre forskellige uddannelser. Eleverne i eksperimentgruppen demonstrerer, at de har taget informationerne til sig, men informationen har ingen indflydelse på deres ambitioner om videregående uddannelse. Således peger resultaterne af denne type studier i lidt forskellig retning, hvilket kunne tyde på, at levringen og indholdet af informationerne kan få afgørende betydning for det forandringskabende potentiale.

Med inspiration fra denne tradition er et forskningsprojekt med finansiering fra Danmarks Frie Forskningsfond p.t. igangsat

i Danmark, hvor formålet er at mindske den sociale ulighed i valget af en universitetsuddannelse. Her iværksættes et eksperiment, som består af 25-30 minutters oplæg for elever i 3. g. Oplægget berører nogle af de bekymringer, som særligt elever fra ikke-akademiske hjem kan have. Der er fokus på de akademiske og sociale barrierer, der kan være forbundet med at vælge en universitetsuddannelse, og hvilke økonomiske omkostninger og fordele der er forbundet med at tage en universitetsuddannelse. Projektet trækker på viden om karriereudvikling og rollemodeller og er et samarbejde mellem DPU og Studievalg Danmark.

Hvor de førnævnte studier undersøger aktiviteter i den kollektive vejledning, som er forbundet med forholdsvis lave omkostninger, så findes der i litteraturen også studier, der undersøger længerevarende, omfattende og omkostningsfulde aktiviteter. Et af dem er The Career Institute (Rivera & Schaefer 2009). The Career Institute er et undervisningsforløb/kollektivt vejledningsforløb, hvor karrierevejledere og lærere samarbejder om at udvikle tre kompetencer hos high school-elever i USA: akademiske, karrieremæssige og personlige/socialt kompetencer. The Career Institute identificerer og rekrutterer elever, som med stor sandsynlighed ikke vil søge ind på college uden en særlig vejledningsindsats, og målet er at øge elevernes chancer for at søge ind på et college. Forløbet retter sig mod elever fra 6. klasse til gymnasiet, og formålet er at bidrage til elevernes karriereudvikling. Der peges på, at det er nødvendigt at integrere aktiviteterne i årsplanerne, for at skolerne lever op til målene, der er sat for karrierelæring og vejledning. Det fremhæves desuden,

at samarbejde mellem vejledere og lærere om at udvikle aktiviteterne i forløbet er helt centralt. Studiet konkluderer, at eleverne har haft udbytte af programmet, fordi de inkluderer den nye viden om sig selv og forventningerne til college i den daglige undervisning.

Som afslutning på temaet om karrierevejledning og socioøkonomi skal det understreges, at studierne overvejende handler om at få unge til at læse på college. De argumenterer for, at et højt uddannelsesniveau statistisk set er knyttet til fx højere løn og bedre helbred (hvilket understøttes i en dansk sammenhæng; Birkelund et al. 2019; Jæger et al. 2003) Denne type undersøgelser afspejler både et etisk og samfundsøkonomisk formål med at vejlede unge til at tage en videregående uddannelse og en interesse i at mindske ulig-

heden i, hvem der vælger en videregående uddannelse.

I kontrast hertil er der i Danmark p.t. (2020) en politisk målsætning om at få flere unge til at tage en erhvervsuddannelse. Desuden er en anden væsentlig forskel til fx amerikanske studier, at det danske uddannelsessystem er kendetegnet ved at være gratis og understøtte unge økonomisk gennem Statens Uddannelsesstøtte. Begge dele har til formål at skabe lige adgang til uddannelserne og mindske effekterne af negativ social arv. Dog viser Thomsen et al. (2013), at der også i Danmark er en ulighed i adgangen til de fleste videregående uddannelser, selvom denne er faldet i årrækken 1989-2011. Uligheden er særligt tydelig i adgangen til de lange videregående uddannelser, hvor det i langt højere

FOTO: ÓLAFUR STEINAR GESTSSON/RTZAU SCANPIX

grad er elever med højtuddannede forældre, som læser/har gennemført en lang videregående uddannelse (Thomsen et al. 2013). På den baggrund kan man argumentere for, at det i Danmark også er relevant at have fokus på karrierevejledningens rolle ift. at skabe mere lige adgang til de videregående uddannelser og erhvervsuddannelserne.

Arbejdsspørgsmål

- ✓ Hvad kan udgøre en forhindring for at søge ind på en relevant uddannelse for de unge, I arbejder med? Er det mangel på information eller noget andet?
- ✓ Hvordan oplever I, at elevernes socioøkonomiske baggrund har betydning for deres uddannelses- og karriereønsker?
- ✓ Hvornår har I sidst arbejdet målrettet med socioøkonomisk baggrund i vejlednings- eller karrierelæringsaktiviteter?
- ✓ Hvad kan vejledningen gøre for at sikre mere lige adgang til de videregående uddannelser? Er der forhold, som vejledningen ikke kan/bør ændre ved?
- ✓ Hvilke aktiviteter mener I kan forbedre elevernes Career Decision Self-Efficacy (CDSE)?

Karrierevejledning og geografiske forhold

Det sidste tema ift. særlige målgrupper for vejledningsaktiviteter og karrierelæring handler om forholdet mellem landdistrikter og urbane områder – altså et fokus på, hvordan geografiske forhold på forskellig vis kan udgøre en barriere for unges uddannelses- og karrieremuligheder. I en del af studierne er distancerne langt mere ekstreme end i en dansk sammenhæng. I Danmark har vi ikke de samme udfordringer, som man fx har i Australien, blandt andet af den simple årsag, at Danmark er et geografisk lille land. Men vi skal ikke underkende de udfordringer, der kan være ift. distance og geografi i en dansk kontekst. En rapport fra Aner & Kalsø Hansen (2014) viser bl.a., at unges uddannelsesvalg i høj grad er præget af de lokale erhvervsstrukturer, og at den øgede centralisering af vækst og de som følge deraf begrænsede beskæftigelsesmuligheder og funktioner i yderområderne påvirker de unges valg af uddannelse. Men det er ikke kun det at bo i afsidesliggende landdistrikter, der kan være en barriere for unges karriereudvikling. Nogle studier i forskningsoversigten handler også om den geografiske barriere ved at bo i urbane områder (Ali et al. 2012). Disse problematikker kan ligeledes genkendes i Danmark, eksempelvis gennem kriterierne for ghettoområder, der i forskellig grad relaterer sig til uddannelse og arbejde, herunder høj arbejdsløshed, høj andel af kriminelle beboere, lav indkomst og lavt uddannelsesniveau (Batchelor 2019). Overordnet set kan det siges, at når der i karrierevejledningslitteraturen er fokus på geografisk placering og kontekst, så er det ud fra en tese om, at det kan have indflydelse på og udgøre en barriere for unge menneskers muligheder ift. uddannelse og

job. I dette afsnit er to studier beskrevet, der begge undersøger, hvorledes geografiske forhold fremstår som barrierer for unges uddannelses- og karriereønsker.

McIlveen et al. (2012) undersøger australske high school-elevs oplevelser af et karrierelæringsforløb. Formålet med forløbet er at skabe interesse for og ambitioner om videregående uddannelse hos elever, der er bosiddende i landdistrikter eller isolerede områder. Begrundelsen for at udvikle forløbet var, at der i Australien er færre fra landdistrikter end fra urbane områder, der gennemfører en universitetsuddannelse. McIlveen et al. hævder, at high school-elever fra landdistrikterne ofte har begrænset adgang til karrierevejledning på skolerne sammenlignet med high school-elever fra urbane områder. Gennem deltagelse i karrierelæringsforløbet fik eleverne mulighed for at bo på et universitetscampus, hvilket gav dem mulighed for at udforske karriereveje ift. længere videregående uddannelse samt at opleve universitetslivet. Målet var at arbejde med elevernes karrierelæring og derigennem påvirke deres karrierevalg, selvoplevede kompetencer og selvtillid. Studiet viser i kraft af interview, at forløbet gav eleverne brugbar og værdifuld information til at understøtte deres evne til at træffe karrierevalg, og at det bekræftede, uddybede og underbyggede de karriereforestillinger, eleverne allerede havde. Eleverne gav endvidere udtryk for, at forløbet gav dem en oplevelse af samhørighed, fordi de mødte ligesindede, der stod over for de samme overvejelser over karrierevalg. Yderligere er det værd at bemærke, at en overvejende del af eleverne gav udtryk for, at de efter færdiggørelse af universitetsuddannelsen ønskede at flytte tilbage og bru-

ge deres kompetencer i et landdistrikt.

Undersøgelsen af Ali et al. (2012) behandler ligeledes geografiens konsekvenser for unges uddannelses- og karrierevalg. Baggrunden for undersøgelsen er, at unge fra landdistrikter i højere grad har brug for karriereinterventioner og -vejledning end unge fra urbane områder, fordi de er underlagt geografisk isolation, mangler erhvervsmæssige rollemodeller og oplever økonomiske barrierer, der hæmmer oplevelsen af karriere- og uddannelsesmuligheder. Undersøgelsen tager udgangspunkt i især unge med latinamerikansk baggrund i landdistrikter i Midtvesten, hvor karriere- og uddannelsesmulighederne er små. Studiet undersøger, hvordan et samarbejde mellem 9.-klasseselever (andetårselever fordelt på tre high schools), skolepersonale og en gruppe forskere kan udvikle, implementere og sidenhen evaluere et kollektivt vejledningsforløb, som adresserer ovenstående problematikker. Teoretisk baseres studiet på Social Cognitive Career Theory (SCCT). Ifølge SCCT opstår karrierevalg som følge af en proces, hvor unge mennesker deltager i karriereorienterede aktiviteter sammen med andre. Desuden fokuserer teorien på, at unge menneskers karriereorientering, specifikke færdigheder og self-efficacy udvikles gennem gentagne aktiviteter sammen med betydningsfulde andre samt gennem støtte og feedback fra betydningsfulde andre.

Studiet består af en lang række aktiviteter, hvor de studerende får mulighed for at arbejde med karrierekompetencer, men hvor især to elementer er iøjnefaldende. For det første en karrierelæringsaktivitet, som gjorde brug af undervisningsassistenter til at facilitere nogle af aktiviteterne. De spillede fx rollen som ansættelsesudvalg i prøvesam-

talerne. Dette var med til at give eleverne et personligt tilhørsforhold til uddannelsesinstitutionen. Undervisningsassistenterne bliver yderligere beskrevet som rollemodeller, der gav personlige eksempler fra deres karriereforløb. De præsenterede deres egen tidslinje for at eksemplificere, hvilke karrieremål de selv havde haft og har, og hvilke barrierer de så som hæmmende for at opnå deres mål. Derefter hjalp de eleverne med at udarbejde deres egen tidslinje. Hensigten var, at de studerende skulle have blik for, hvad der influerer på deres karrierevej, og for, hvordan man overvinder barrierer. For det andet udførte de studerende en fiktiv prøveansættelsessamtale (mock interview) eller skrev et fiktivt prøve-CV. Af andre aktiviteter kan nævnes besøg på uddannelsesinstitution, ekspertpanel (bl.a. vejledere fra universiteter og professionshøjskoler) og computerprogrammer med information om forskellige karrierer.

Med henblik på at måle aktiviteternes effekt besvarede eleverne en spørgeskemaundersøgelse i starten og slutningen af forløbet. Ali et al. (2012) konkluderer, at programmet havde en positiv effekt på elevernes akademiske og erhvervsmæssige self-efficacy samt øgede karriereambitioner. Forfatterne peger på flere forklaringer på den positive effekt. Én af dem er, at eleverne deltager i SCCT-inspirerede aktiviteter, hvilket har hjulpet dem til at opnå erhvervsrettede kompetencer såsom informationssøgning og evne til at deltage i en jobsamtale. En yderligere forklaring er, at de studerende gennem programmet fik en forståelse for karrieremuligheder i og uden for nærområdet. En kvalitativ evaluering af programmet viste desuden, at elevernes interesse for karriere var blevet større, og at de

var begyndt at stille deres forældre spørgsmål om karriere. Det konkluderes, at SCCT er en meget anvendelig teori med henblik på at designe karriereinterventioner og tilpasse indholdet til forskellige skolekulturer.

Studierne, som er beskrevet ovenfor, peger samlet set på, at unge fra landdistrikterne kan være begrænset i deres uddannelses- og karrieremuligheder. Der findes omvendt litteratur, som forsøger at forstå og problematisere de processer, der kan opstå, hvis de unge fra landdistrikterne oplever, at deres uddannelses- og karrieremuligheder udelukkende findes i de større byer. Problematikken i den forbindelse bliver, at landområderne mister størstedelen af den kvalificerede arbejdskraft. Processen, som er med til at skabe denne 'hjerneflugt', bliver i de omtalte studier indfanget af begrebet "learning to leave". Begrebet er udviklet med udgangspunkt i canadiske studier af Corbett (2007; 2013), men er også anvendt i dansk forskning (se bl.a. Gulløv & Gulløv 2020). Ifølge Corbett er der et mindset, som gennemsyrrer hele skolesystemet, der lærer eleverne at se uddannelsesmuligheder og succes som noget, de kun kan opnå i de større byer – og som de altså er nødt til at flytte efter. Det er denne proces, som han kalder for "learning to leave". I forlængelse af at muligheder og succes bliver koblet til at forlade et givent område, kan det omvendt også være med til at skabe en stigmatisering af dem, som bliver boende. Et svensk studie af Rosvall (2020) viser, at vejlederne i yderområderne anser geografisk mobilitet for at være tæt forbundet med social mobilitet. Studiet viser samtidig, at de unge med færrest ressourcer oplevede det som mest økonomisk og socialt udfordrende at flytte.

Arbejdsspørgsmål

- ✓ Tal om, hvordan man kan forstå geografiske barrierer i en dansk kontekst. Har I fx den opfattelse, at en geografisk barriere er defineret ved afstand til større byer? Eller kan en geografisk barriere også være den oplevede afstand og forskel mellem fx parcelhusområder og ghettoområder?
  - ✓ Hvilken potentiel barriere skaber den geografiske placering for de unge, I vejleder, og for deres karrieremuligheder?
  - ✓ Diskuter, om I arbejder med betydningen af den geografiske placering i vejlednings- eller karrierelæringsaktiviteter.
  - ✓ Hvilke karriere- og uddannelsesmuligheder er der for de unge i landdistrikterne i jeres region, som kan hamle op med mulighederne i studiebyerne?
-

Karrierevejledning og karrierelæringsaktiviteter, der fremmer social retfærdighed for alle

24 - 32

En række af studierne undersøger sociale retfærdighedsperspektiver i vejledning og karrierelæringsaktiviteter, der retter sig mod alle unge eller alle elever i en klasse eller på en skole.

For eksempel rapporten Studie- og yrkesvægledning som hela skolans ansvar – eksempel från grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och vuxenutbildning fra det svenske Skoleverket, der viser eksempler på, hvordan der er blevet arbejdet med karriere- og vejledningsaktiviteter i tæt relation til læreplanen på 44 svenske skoler – i grundskolen, gymnasieskolen og på voksenuddannelser. Udgangspunktet for arbejdet er, at alle vinder på velbegrundede valg – både den enkelte elev eller studerende, skolen og samfundet. I rapporten vises det, hvordan en tæt integration af karriere- og vejledningsaktiviteter – ofte udviklet i et samarbejde

mellem lærere og karriere- og studievejledere – kan øge elevernes forståelse af, hvordan deres indsats i skoletiden påvirker deres muligheder for og valg af videre studier, samt hvordan disse aktiviteter øger elevernes studiemotivation.

Et andet eksempel på undersøgelser af aktiviteter, som retter sig mod alle elever, er studier, der arbejder ud fra teorien om karrierenetværk. Tesen er, at vejledningsaktiviteter, der styrker unges karrierenetværk, generelt også styrker særlige målgruppers karrierenetværk. Studier af karrierenetværk, som indgår i denne forskningsoversigt, har eksplicit en intention om at bidrage til social retfærdighed.

Jokisaari & Vuori (2011) arbejder i deres studie med en teoretisk indgangsvinkel til karrierenetværk. De beskriver indledningsvist, hvordan elevens potentielt ulige adgang

FOTO: MIKAL SCHLOSSER

til ressourcepersoner, der kan fortælle og informere om karriere, spiller en rolle i forhold til uddannelsesvalg. Udgangspunktet er, at jo tættere ens karrierenetværk er – altså jo mere personerne er forbundet med hinanden – des mere indskrænket bliver ens adgang til information og muligheder. I studiet beskrives en vejledningsaktivitet i finske 9.-klasser, som består af en række workshops af en varighed på i alt 15 timer. Formålet var dels at øge elevernes motivation til at udforske forskellige erhverv og job samt undersøge karriereplanlægning i relation til overgangen fra 9. klasse til erhvervs- eller ungdomsuddannelse, dels at lære dem at udvikle strategier til at gennemføre deres planer, blandt andet ved hjælp af karrierenetværk. I forlængelse heraf var det også et formål med aktiviteten at øge elevernes brug af vejledere i deres karrierenetværk. Studiet peger på, at vejledningsforløbet bidrog til, at elevernes karrierenetværk blev mindre forbundet (altså større), og at en større andel af eleverne seks måneder efter interventionen fortsat anså deres vejledere for at være en del af deres karrierenetværk.

Et eksempel på et studie, hvor aktiviteterne retter sig mod alle og har en eksplicit socialt retfærdig intention, findes hos McClain & Sampson (2013). I studiet undersøges det, hvorfor og hvordan vejledning i par fungerer. Forfatterne argumenterer for, at vejledning i par er en god ide, fordi det er omkostningseffektivt, og fordi det øger den sociale retfærdighed, blandt andet ved at de vejledningssøgende bliver parret med deres modsætninger i forhold til fx personlighed, mål, ønsker, etnicitet mv. Parvejledning ses som en dynamisk, holistisk og hurtig service, der kan hjælpe collestuderende med at

tage mere effektive karrierevalg ved at udvikle deres selvforståelse og viden om job og karriere. Metoden ses desuden som socialt retfærdig, da den tilbyder en lige fordeling af og lige adgang til ressourcer.

Arbejdsspørgsmål

- ✓ Diskuter, om jeres primære opgave er at vejlede de mange eller de få.
- ✓ Kortlæg de vejledningsaktiviteter, I tilbyder. Skriv dem alle ned, og diskuter bagefter, hvem aktiviteterne gavner og hvordan.
- ✓ Drøft, hvorvidt jeres aktiviteter, som er rettet mod alle unge, indeholder komponenter af social retfærdighed.
- ✓ Diskuter, om I oplever, at jeres elever opfatter jer som ressourcepersoner og ser jer som del af deres karrierenetværk.

Afslutningsvis er det værd at fremhæve to større danske projekter, der har været toneangivende inden for det praktiske arbejde med karrierelæring i en dansk uddannelseskontekst. Det drejer sig om Udsyn i Udskolingen af Klindt Poulsen et al. (2016) og projektet Karrierefokus (Katznelson et al. 2016; Katznelson & Lundby 2015). Begge projekter er både forsknings- og udviklingsprojekter, der er karakteriseret ved, at lærere, undervisere og vejledere i henholdsvis folkeskolen og gymna-

siet har samarbejdet om udviklingen af vejlednings- og karrierelæringsaktiviteter, som efterfølgende er afprøvet og evalueret. Fælles for projekterne er, at aktiviteterne retter sig mod hele klasser og er integreret i curriculum. Dermed inviteres de elever, som ikke af sig selv opsøger vejledning og karrierelæring, ind i lærings- og refleksionsprocesser vedrørende uddannelse og arbejdsliv. Aktiviteterne rammer samtidig også de målgrupper, som i anden forskning anses for at have forskellige barrierer. Begge projekter inddrager en række teorier og metoder fra vejledningsfeltet, herunder Laws teori om karrierelæring, Krumboltz' sociale læringsteori, Gottfredsons teori om karrierevalg og kontekst og Mark Savickas' teori om selvets udvikling.

Projektet Udsyn i Udskolingen (Klindt Poulsen et al. 2016) er rettet mod lærere og elever i folkeskolens 6.-10. klasse og fokuserer på aktiviteter, der udvider folkeskoleelevers perspektiv på uddannelse, arbejdsliv og liv generelt. I projektet adresseres karriereudvikling og -valg som udgangspunkt som et læringsanliggende – altså som noget, der både ser på elevens læring, men også på den didaktiske kvalificering af læringsaktiviteter. Samtidig bliver karriereudvikling et anliggende for andre end individet, da karrierelæring i dette perspektiv understøttes i fællesskaber. I forhold til social retfærdighed anvender projektet en række teorier, som kigger på fx normkritisk praksis i karrierelæring, og på, hvordan aktiviteterne bidrager til at udvide børn og unges handlingshorisont. Udsyn i Udskolingen nævner ikke social retfærdighed eksplicit, men er et eksempel på et forsknings- og udviklingsprojekt, hvor aktiviteter rettes mod alle elever med henblik på at udvi-

de deres handlemuligheder generelt.

Projektet Karrierefokus – i og efter gymnasiet (Katznelson et al. 2016; Katznelson & Lundby 2015 samt hjemmesiden Karrierefokus, Ørestad Gymnasium 2015) er rettet mod lærere og elever i gymnasieskolen. I projektet arbejdes der målrettet med karrierekompetencer som en integreret del af undervisningen for at sikre, "(...) at de unge i løbet af gymnasiet bliver kompetente til og motiverede for at træffe et godt uddannelsesvalg efter studentereksamen" (Ørestad Gymnasium 2015). For at imødekomme dette blev der som led i projektet blandt andet udviklet et pædagogisk refleksionsredskab, der kan benyttes i planlægningen af karrierelæringsforløb. Refleksionsredskabet er blandt andet teoretisk inspireret af den engelske vejledningsforsker Bill Law, og det har ligesom projektet i sin helhed i høj grad været toneangivende for både den politiske og den praktiske forståelse af karrierelæring på bagkant af gymnasierformen i 2017.

Opsamling

27 - 32

I forskningsoversigten har vi fremhævet en række temaer og tendenser, der går på tværs af den nationale og internationale litteratur. Vi har beskrevet, hvordan uddannelses-, erhvervs- og karrierevejledning og karrierelæring gennem forskellige aktiviteter og interventioner kan bidrage til øget social mobilitet, og hvordan man kan anskue karriere, uddannelse og vejledning i et socialt retfærdighedsperspektiv. Overordnet set beskriver de fleste studier, hvordan vejledningen og karrierelæringsaktiviteterne virkede (eller ikke virkede) i forhold til at fremme social retfærdighed på den korte eller på den lange bane.

Med 'virkede' mener vi, at vejledningen og karrierelæringsaktiviteterne i nogle af studierne tilfælde øgede elevernes og de unges (handle)muligheder og egne forventninger (jf. den store mængde litteratur om self-efficacy) til deres videre uddannelse, erhverv og karriere. Her er det væsentligt at gentage, at størstedelen af studierne, der er inkluderet i forskningsoversigten, er psykologiske studier, hvorfor de ofte fokuserer på effekten for det enkelte individ og ikke på strukturerne omkring individet. Det vil derfor være relevant at udføre forskning, som i højere grad anlægger et sociologisk og/eller socialpsykologisk perspektiv på vejledning, karrierelæring og social retfærdighed. Ligeledes vil det være relevant at udføre tværdisciplinær forskning, som undersøger karrierevejledningens betydning for social retfærdighed både i et individuelt og et samfundsmæssigt perspektiv.

Samtidig vidner forskningsoversigten om, at vi endnu ikke finder mange danske og nordiske undersøgelser, som sætter fokus på, om eller hvordan uddannelses-, erhvervs- og

karrierevejledningsaktiviteter kan bidrage til social retfærdighed ved fx at øge unges sociale mobilitet. Det kan hænge sammen med, at den danske politik vedr. vejledning har bygget på en smal forståelse af vejledning, hvor formålet med vejledningen er at bidrage til de unges valg af uddannelse – og altså ikke på en bredere forståelse, hvor vejledning også bidrager til karrierelæring og til at øge unges sociale mobilitet og social retfærdighed (Skovhus 2018). Undersøgelser med et uddannelsesvidenskabeligt og didaktisk afsæt vil i den sammenhæng bidrage med ny viden om, hvordan vejledning bidrager til læring og dannelse. Ligesom det vil være interessant med et perspektiv, der sammenligner de nordiske landes vejledningsaktiviteter, og ikke mindst longitudinelle undersøgelser af indsatsernes og aktiviteterens betydning over tid med fokus på det faktiske uddannelsesvalg og karriereresultat samt social retfærdighed.

Men hvor der er et tomrum, er der oftest også et potentiale, og det potentiale håber vi, at vi med forskningsoversigten har givet et bud på.

Om forfatterne

Referenceliste

28 - 32

Laura Cordes Felby er ph.d.-studerende ved Centre for Educational Development at Aarhus University (CED). Hun forsker i den didaktiske rammesætning af karrierelæring i gymnasieskolen.

Astrid Schrøder Olsen er ph.d.-studerende ved afdeling for Pædagogisk Sociologi på DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker i karrierevejledning på gymnasier og socioøkonomisk ulighed i adgangen til de videregående uddannelser.

Mathias Mark Christensen er videnskabelig assistent ved Afdeling for Uddannelsesvidenskab på DPU, Aarhus Universitet.

Rie Thomsen er professor MSO ved Afdeling for Uddannelsesvidenskab på DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker i uddannelses-, erhvervs- og karrierevejledning med særlig interesse for kollektive vejledningsformer og social retfærdighed.

Ali, S.R., Yang, L.-Y., Button, C.J. & McCoy, T.T.H. (2012): Career Education Programming in Three Diverse High Schools: A Critical Psychology – Case Study Research Approach. *Journal of Career Development* 39(4), 357-385. <https://doi.org/10.1177/0894845311398131>

Aner, L.G. & Kalsø Hansen, H. (2014): *Flytninger fra byer til land- og yderområder: Højtuddannede og socialt udsatte gruppers flytninger fra bykommuner til land- og yderkommuner – Mønstre og motiver*. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Arthur, N. (2005): Building from Diversity to Social Justice Competencies in International Standards for Career Development Practitioners. *International Journal for Educational and Vocational Guidance* 5(2), 137-148. <https://doi.org/10.1007/s10775-005-8791-4>

Bakke, I.B., Hagaseth Haug, E. & Hooley, T. (2018): Moving from information provision to co-careering: Integrated guidance as a new approach to e-guidance in Norway. *Journal of the National Institute for Career Education and Counselling* 41(1), 48-55. <https://doi.org/10.20856/jnicec.4108>

Barone, C., Schizzerotto, A., Abbiati, G. & Argentin, G. (2016): Information Barriers, Social Inequality, and Plans for Higher Education: Evidence from a Field Experiment. *European Sociological Review*, jcw050. <https://doi.org/10.1093/esr/jcw050>

Batchelor, O. (2019): *28 boligområder er på årets ghettoliste*. DR. Hentet fra: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/28-boligomra-der-er-paa-aarets-ghettoliste>

Berger, N., Hanham, J., Stevens, C.J. & Holmes, K. (2019): Immediate Feedback Improves Career Decision Self-Efficacy and Aspirational Alignment. *Frontiers in Psychology* 10, 255. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00255>

Birkelund, J. F., Kristian, K., & Reimer, D. (2019): The Structure, Causes, and Consequences of Tracking in the Danish Education System. *Dynamics of Inequality Across the Life-course (DIAL). DIAL Working Paper Series* 10

Cairns, K. (2009): A future to voice? Continuing debates in feminist research with youth. *Gender and Education* 21(3), 321-335. <https://doi.org/10.1080/09540250802667609>

Cairns, K. (2013): The subject of neoliberal affects: Rural youth envision their futures: Neoliberal affects. *The Canadian Geographer / Le Géographe Canadien* 57(3), 337-344. <https://doi.org/10.1111/cag.12012>

Corbett, M. (2007): *Learning to leave: The irony of schooling in a coastal community*. Halifax: Fernwood publishing.

Corbett, M. (2013): I'm going to make sure I'm ready before I leave: The complexity of educational and mobility decision-making in a Canadian coastal community. *Journal of Rural Studies* 32, 275-282.

Dahl, K.M. & Jakobsen, V. (2005): *Køn, etnicitet og barrierer for integration: Fokus på uddannelse, arbejde og foreningsliv*. Socialforskningsinstituttet.

Danmarks Statistik (2019): *Indvandrere i Danmark*. Danmarks Statistik. <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=29446&sid=indv2019>

- Danmarks Statistik (2020): *Ligestilling i Danmark*. Danmark Statistik. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/levelilkaar/ligestilling/ligestillingswebsite>
- Ehlert, M., Finger, C., Rusconi, A. & Solga, H. (2017): Applying to college: Do information deficits lower the likelihood of college-eligible students from less-privileged families to pursue their college intentions? *Social Science Research* 67, 193-212. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2017.04.005>
- Fadigan, K.A. & Hammrich, P.L. (2004): A longitudinal study of the educational and career trajectories of female participants of an urban informal science education program. *Journal of Research in Science Teaching* 41(8), 835-860. <https://doi.org/10.1002/tea.20026>
- Falco, L.D. & Summers, J.J. (2019): Improving Career Decision Self-Efficacy and STEM Self-Efficacy in High School Girls: Evaluation of an Intervention. *Journal of Career Development* 46(1), 62-76. <https://doi.org/10.1177/0894845317721651>
- Faulkner, P., Baggett, C., Bowen, C. & Bowen, B. (2009): Attitudes, Educational, and Career Choices of Food and Agricultural Sciences Institute Participants. *Journal of Agricultural Education* 50(1), 45-56. <https://doi.org/10.5032/jae.2009.01045>
- Foote, A., Schulkind, L. & Shapiro, T.M. (2015): Missed signals: The effect of ACT college-readiness measures on post-secondary decisions. *Economics of Education Review* 46, 39-51. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2015.02.002>
- Gibbons, M.M., Rhinehart, A. & Hardin, E. (2019): How First-Generation College Students Adjust to College. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice* 20(4), 488-510. <https://doi.org/10.1177/1521025116682035>
- Gibbons, M. & Shoffner, M. (2004): Prospective First-Generation College Students: Meeting Their Needs Through Social Cognitive Career Theory. *Professional School Counseling* 8, 91-97.
- Gottfredson, L. (2002): Gottfredson's Theory of Circumscription, Compromise, and Self-Creation. I: Brown, D. (red.): *Career choice and development*. San Francisco: Jossey-Bass, 85-148.
- Gulløv, J. & Gulløv, E. (2020): Mobility and belonging – A case from provincial Denmark. *Journal of Pedagogy* 11(1), 107-126. <https://doi.org/10.2478/jped-2020-0006>
- Haug, E.H., Plant, P., Valdimarsdóttir, S., Bergmo-Prvulovic, I., Vuorinen, R., Lovén, A. & Vilhjálmsdóttir, G. (2019): Nordic research on educational and vocational guidance: A systematic literature review of thematic features between 2003 and 2016. *International Journal for Educational and Vocational Guidance* 19(2), 185-202. <https://doi.org/10.1007/s10775-018-9375-4>
- Hertzberg, F. (2015): Double gestures of inclusion and exclusion. Notions of learning outcomes, autonomy, and informed choices in Swedish educational and vocational guidance. *International Journal of Qualitative Studies in Education* 28(10), 1203-1228. <https://doi.org/10.1080/09518398.2014.974723>
- Hoest, A., Jensen, V.M. & Nielsen, L.P. (2013): Increasing the admission rate to upper secondary school: The case of lower secondary school student career guidance. *Education Economics* 21(3), 213-229. <https://doi.org/10.1080/09645292.2013.789825>
- Hooley, Tristram, Sultana, R.G. & Thomsen, R. (2018): *Career guidance for social justice: Contesting neoliberalism*. New York: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Hooley, Tristram, Sultana, R.G. & Thomsen, R. (2019): *Career guidance for emancipation: Reclaiming justice for the multitude*. <https://doi.org/10.4324/9781315110486>
- Hummel, H.G.K., Boyle, E.A., Einarsdóttir, S., Pétursdóttir, A. & Graur, A. (2018): Game-based career learning support for youth: Effects of playing the Youth@Work game on career adaptability. *Interactive Learning Environments* 26(6), 745-759. <https://doi.org/10.1080/10494820.2017.1402062>
- Irving, B.A. (2009, marts): *Careering down the wrong path: (Re) positioning career education as a socially just practice*. Career Practitioners Association of New Zealand & Otago Polytechnic 2nd Career Research Symposium, Dunedin, New Zealand. <https://www.cdanz.org.nz/files/Otago%20Polytechnic/BarrieIrving.pdf>
- Irving, B.A. (2010): Making a Difference? Developing Career Education as a Socially Just Practice. *Australian Journal of Career Development* 19(3), 15-23. <https://doi.org/10.1177/103841621001900304>
- Jackson, M.A., Kacanski, J.M., Rust, J.P. & Beck, S.E. (2006): Constructively Challenging Diverse Inner-City Youth's Beliefs About Educational and Career Barriers and Supports. *Journal of Career Development* 32(3), 203-218. <https://doi.org/10.1177/0894845305279161>
- Jokisaari, M. & Vuori, J. (2011): Effects of a Group Intervention on the Career Network Ties of Finnish Adolescents. *Journal of Career Development* 38(5), 351-368. <https://doi.org/10.1177/0894845310376174>
- Jæger, M. M., Munk, M. D., & Niels P. (2003): *Ulyghed Og Livsløb - Analyser Af Betydningen Af Social Baggrund*. København: SFI.
- Katznelson, N. & Lundby, A. (2015): *"Det gav mig en idé om, at min fremtid ikke står skrevet i sten" midtvejsevaluering af forsøg med karrierelæring i gymnasiet* (1. udgave). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Katznelson, N., Lundby, A.A. & Hansen, N.-H.M. (2016): *Karrierelæring i gymnasiet – "De vidste ikke, hvad de ville"*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Klausen, T. (2008): *Læreres og vejlederes betydning for social mobilitet på universiteterne*. Department of Economics, Politics and Public Administration, Aalborg University.
- Klindt Poulsen, B., Thomsen, R., Buhl, R. & Hagmayer, I.A. (2016): *Udsyn i udskolingen* (1. udgave). KL.
- Larsen, M., Holt, H., Rode Larsen, M. & SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2016): *Et kønsopdelt arbejdsmarked: Udviklingsstræk, konsekvenser og forklaringer*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Law, B. (1999): Career-learning space: New-DOTS thinking for careers education. *British Journal of Guidance & Counselling* 27(1), 35. <https://doi.org/10.1080/03069889900760041>

- Law, B. (2001): New DOTS: Career Learning for the Contemporary World. *NICEC Briefing – Symposium*. <http://www.hihohiho.com/memory/cafnewdots.pdf>
- Letourneau, N.L., Duffett-Leger, L., Levac, L., Watson, B. & Young-Morris, C. (2013): Socioeconomic Status and Child Development: A Meta-Analysis. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders* 21(3), 211-224. <https://doi.org/10.1177/1063426611421007>
- Leung, S.A. (2008): The Big Five Career Theories. I: Athanasou, J.A. & Van Esbroeck, R. (red.): *International Handbook of Career Guidance*. Springer Netherlands, 115-132. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6230-8_6
- Lødding, B., Borgen, J.S. & NIFU STEP. (2009): *Implementering av faget utdanningsvalg på ungdomstrinnet: Delrapport II fra prosjektet Karriereveiledning i overgangen mellom ungdomsskole og videregående opplæring. Evaluering av Kunnskapsløftet*. NIFU STEP, Norsk institutt for studier av forskning og utdanning, Senter for innovasjonsforskning.
- Lødding, B. & Holen, S. (2012): *Utdanningsvalg som fag og utfordring på ungdomstrinnet: Sluttrapport fra prosjektet Karriereveiledning i overgangen mellom ungdomsskole og videregående opplæring. Evaluering av Kunnskapsløftet*.
- Mariager-Anderson, K., Gottlieb, S., Wahlgren, B. & Aarkrog, V. (2020): *At blive på sporet: Nye perspektiver og bæredygtige løsninger på uddannelsesfravald for unge voksne*. Aarhus University Library. <https://doi.org/10.7146/aul.362>
- McClain, M.-C. & Sampson, J.P.J. (2013): *Using Pair Counseling to Improve the Cost- Effectiveness of College Career Counseling*. <https://doi.org/10.15241/mcm.3.2.82>
- McIveen, P., Morgan, T. & Bimrose, J. (2012): A Longitudinal Study of the Experience of a Career Development Program for Rural School Students. *Australian Journal of Career Development* 21(1), 22-30. <https://doi.org/10.1177/103841621202100104>
- McMahon, M., Arthur, N. & Collins, S. (2008): Social Justice and Career Development: Views and Experiences of Australian Career Development Practitioners. *Australian Journal of Career Development* 17(3), 15-25. <https://doi.org/10.1177/103841620801700305>
- Moote, J. & Archer, L. (2018): Failing to deliver? Exploring the current status of career education provision in England. *Research Papers in Education* 33(2), 187-215. <https://doi.org/10.1080/02671522.2016.1271005>
- Müller, W. (2014): Educational inequality and social justice: Challenges for career guidance. *International Journal for Educational and Vocational Guidance* 14(1), 21-33. <https://doi.org/10.1007/s10775-014-9264-4>
- Nielsen, K.M.R. & Xuan, W.S. (2018): *Forældres, søskendes og skolekammeraters betydning for unges valg af ungdomsuddannelse*. Hentet fra: https://dea.nu/sites/dea.nu/files/taenketanken-dea_5_foraeldres_soeskendes_og_skolekammeraters_betydning_for_unges_valg_af_ungdomsuddannelse_0.pdf
- Perry, J.C., Wallace, E.W. & McCormick, M.P. (2018): Making My Future Work: Evaluation of a New College and Career Readiness Curriculum. *Youth & Society* 50(6), 841-866. <https://doi.org/10.1177/0044118X16658221>
- Peter, F.H. & Zambre, V. (2017): Intended college enrollment and educational inequality: Do students lack information? *Economics of Education Review* 60, 125-141. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2017.08.002>
- Poulsen, L. & Højdhall, L. (2012): *Karrierevalg: teorier om valg og valgprocesser*. Schultz.
- Reese, K. (2008): Bridging the Education Gap through College Access Programs. *Georgia School Counselors Association Journal*, 54-58.
- Rivera, L.M. & Schaefer, M.B. (2009): The Career Institute: A Collaborative Career Development Program for Traditionally Underserved Secondary (6-12) School Students. *Journal of Career Development* 35(4), 406-426. <https://doi.org/10.1177/0894845308327737>
- Rosvall, P.-Å. (2017): Understanding career development amongst immigrant youth in a rural place. *Intercultural Education* 28(6), 523-542.
- Rosvall, P.-Å., Rönnlund, M. & Johansson, M. (2018): Young people's career choices in Swedish rural contexts: Schools' social codes, migration and resources. *Journal of Rural Studies* 60, 43-51.
- Rosvall, P.-Å. (2020): Counselling to stay or to leave? – Comparing career counselling of young people in rural and urban areas. *Comparative and International Education Journal*, 1-19.
- Skoleinspektionen (2013): *Studie- og yrkesvægledning i grundskolan*. Skoleinspektionen. <https://www.skoleinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2013/syv/syv-grundskolan-rapport.pdf>
- Skovhus, R. (2016): A focus on educational choice has social justice consequences—An empirical study informed by Sen's capability approach. *Journal of the National Institute for Career Education and Counselling* 36(1), 54-60. <https://doi.org/10.20856/jniccc.3607>
- Skovhus, R.B. (2018): *Vejledning – Valg og læring*. Trykværket.
- Studievalg Danmark. (2019): *Klar til fremtidens valg*. Studievalg Danmark.
- Sultana, R.G. (2014): Career Guidance for Social Justice in Neoliberal Times. I: Arulmani, G., Bakshi, A.J., Leong, F.T.L. & Watts, A.G. (red.): *Handbook of Career Development*. Springer New York, 317-333. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-9460-7_18
- Sundelin, Å. (2015): *Att skapa framtid. En analys av interaktionen i studie- och yrkesvägledande samtal med unga i migration*. Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-122037>
- Thomsen, J. P., Dencker, S. & Pedersen, T. M. Pedersen (2013): Hvem læser på velfærdsprofessionsuddannelserne? – ændringer i rekrutteringsmønstre de sidste 25 år. *Dansk Sociologi* 3(24).
- Undervisningsministeriet (2017): *Rapport fra Udvalget om ligestilling i dagtilbud og uddannelse*. Undervisningsministeriet.
- UU Danmark & Thomsen, R. (2017): *Den professionelle vejledning | Ungdommens Uddannelsesvejledning*. Hentet 24. februar 2020, fra <https://uudanmark.dk/2017/10/den-professionelle-vejledning/>

Watts, A.G., Plant, P. & Krabbe, T. (2006): *Uddannelses- og erhvervsvejledning: Teori og praksis* (2. udgave). Studie og Erhverv.

Watts, T., Hooley, T. & Barham, L. (2015): *Career development: Policy and practice, the Tony Watts reader*. Highflyers.

Zytowski, D.G. (2001): Frank Parsons and the Progressive Movement. *The Career Development Quarterly* 50(1), 57-65. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2001.tb00890.x>

Ørestad Gymnasium (2015): *Karrierefokus* [Text]. <http://www.karrierefokus-gym.dk/>

Østergaard-Thygesen, S.F. (2018): *Hvad driver unges uddannelsesvalg? Opsamlingsrapport*. https://dea.nu/sites/dea.nu/files/taenketankendea_opsamlingsrapport_1_rettet.pdf

Kommende udgivelser

Normeringer i dagtilbud

Brugen af IT i undervisningen på universitetsuddannelserne

Børns læselyst

Inklusion

Fritids- og ungdomsklubbers betydning for børn/unges fritid, leg, læring og fællesskaber

---

Historieundervisning

dpu.au.dk/paedagogiskindblik